

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

**„НАУКА, ОСВІТА,
СУСПІЛЬСТВО
ОЧИМА МОЛОДИХ”**

Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної конференції
студентів та молодих науковців

**17-18 травня 2007 року
м. Рівне**

Рівне – 2007

УДК 001+37+316.3

ББК 72

Н 34

Рецензенти:

С.С. Пальчевський – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Рівненського державного гуманітарного університету

А.Я. Бомба – доктор фізико–математичних наук, професор кафедри інформатики та прикладної математики Рівненського державного гуманітарного університету

Н 34 Наука, освіта, суспільство очима молодих: Матеріали II Всеукраїнської науково–практичної конференції студентів та молодих науковців 17–18 травня 2007 року, м. Рівне. – Рівне: РВВ РДГУ, 2007. – 206с.

Збірник містить матеріали доповідей студентів, магістрантів, здобувачів, аспірантів, вчителів та викладачів провідних ВНЗ України. В публікаціях висвітлені актуальні питання педагогіки, психології, методики викладання окремих дисциплін у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах, особливості розробки та використання в освіті, науці, інших галузях прикладного програмного забезпечення.

Для студентів та магістрантів вищих навчальних закладів, вчителів та психологів загальноосвітніх навчальних закладів, наукових та педагогічних працівників.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 27.04.2007р.)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

© Автори, 2007

Процесом депортації польського населення керували В. Меркулов і тодішній нарком внутрішніх справ УРСР І. Серов. В областях створювалися спеціальні трійки для проведення депортаційних акцій. Области були поділені на оперативні дільниці зі своїми трійками на чолі [14, с.583].

Щодо кількості виселених під час депортації, то однієї, остаточної цифри поки що немає. Іван Білас вказує число фактично виселених під час першого етапу депортацій по Рівненській області на 13 лютого 1940 року – 1.601 сім'я, або 7.922 особи; залишено по хворобі – 95 осіб; відсутні – 148 осіб; втекли по дорозі – 11. В цілому із Західної України було депортовано 17.206 сімей (89.062 особи); залишено тимчасово через хвороби – 1.457 осіб; були відсутні на момент операції – 2.152 особи; переїхали в інші райони до початку операції – 690 осіб; заховалося під час операції – 56 осіб; втекли під час операції – 34 особи [15, с.153–154].

Адміністративно-командна система розглядала виселення народів як засіб врегулювання міжнаціональних конфліктів, ослаблення соціальної напруженості. В умовах жорстких рамок беззаперечного підкорення обставинці того часу, покірності навряд чи хтось міг висунути альтернативу цьому заходу, реалізація якого здійснювалася примусовим шляхом і мала широку практику у світовому масштабі.

Таким чином, проблема депортації для населення західноукраїнського регіону є доволі болючою. Адже втрата 10% населення, більшість з яких були ні в чому не винні, а просто стали заручниками несприятливих обставин своїм відлунням буде нагадувати про себе ще довгий час.

Список використаних джерел

1. Бугай М.Ф. Депортації населення з України (30–50-ті роки) // УІЖ. – №10. – С. 32–38.
2. Кучерепа М.М., Вісин В.В. Волинь: 1939–1941рр.: Навчальний посібник. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – 486с.
3. Пацула Й. Волинь – мій біль, моя надія. Штрихи до історії краю. – Рівне: Азалія, 2005. – 224с.
4. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. – К.: Наукова думка, 1995. – 688с.
5. Кучерепа М.М. Репресії НКВС проти волинян у 1939–1940 роках // Реабілітовані історією. Збірник наукових статей і матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції „Реабілітовані історією”, Луцьк, 5–6 грудня 2002р. – Луцьк: Надстир'я, 2003. – С. 11–26.
6. Давидюк Р. Доля польських осадників в умовах радянізації 1939–1941рр. // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область. – Кн.1. – Рівне: ВАТ „Рівненська друкарня”, 2006. – С. 362–370.
7. Державний архів Рівненської області (ДАРО), ф. Р–2771, оп.2, спр. 2909.
8. ДАРО, ф. Р–2771, оп. 2, спр. 2932.
9. Енциклопедія Українознавства: Словникова частина / Гол. ред. В.Кубійович. – Л.: „Молоде життя”, Т.5, 1996. – 2395с.
10. Злочини більшовизму на Рівненщині (1939–1941) // Рівненщина репресована, депортована, мордована 1939–1941: матеріали громадський історико-правових слухань у Рівному 9 червня 1996 року. – Рівне: Азалія, 1997. С. 6–30.
11. Вітренко В.В. Література волинських німців // Кн. перша. – Житомир: Видавництво „Волинь”, 2003. – 260с.
12. ДАРО, ф. Р–106, оп. 1, спр. 4.
13. ДАРО, ф. Р–185, оп.1, спр.6.
14. Киричук Ю.А. Терор і тероризм у Західній Україні. // Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ–ХХ ст. Історичні нариси. – К.: Наукова думка, 2002. – С. 548–595.
15. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: у 2-х кн. – Кн.1. – К.: Либідь – Військо України, 1994. – 432с.

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ ПОЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА І ВЕЛИКОГО ЛИТОВСЬКОГО КНЯЗІВСТВА

Середюк О.А., студент

Карпуніна Т.О., аспірант

Рівненський державний гуманітарний університет

Галицько-Волинське князівство розвинулося тоді, коли зросли навколо нього такі централізовані держави як Польща, Литва, Угорщина, Молдавія, Московія, Кримське ханство, Туреччина. Для України в ХІV ст. наступив фатальний момент – вона втратила свою незалежність. Трагізм ситуації полягає в тому, що неволя тривала сотні літ, фактично до наших днів, якщо не враховувати періоди національного визволення ХVІІ–ХVІІІ ст. і 1917–1921рр.

Активну зовнішню політику проводило Литовське князівство. Оточене непрохідними для кінноти лісами і болотами, воно було недосяжним для монголо-татарських орд. У запеклій боротьбі з німецькими хрестоносцями, які насувалися з півночі, розрізнені язичеські литовські племена об'єдналися у сильну державу під керівництвом князя Міндовга. Вже в першій половині ХІV ст. литовці захопили половину Білорусії. У 30-х рр. ХІV ст. вони почали завойовувати українські землі: Дорогичинську, Берестейську, Турово-Пінську, Прип'ятську.

У 1340 р. волинські бояри запросили на престол Любарта Гедиминовича. Брат Любарта, великий князь литовський Ольгерд, приєднав до своєї держави в другій половині ХІV ст. Правобережну і Лівобережну Україну. Населення, яке розорили монголо-татари, майже не чинило опору литовцям. У 50-х рр. ХІV ст. вони

здобули Чернігово–Сіверську землю, в 1362 р. Київ і Переяславщину, в 1363 – Поділля. Разом з українськими дружинами литовці в тому ж році завдали поразки татаро–монголам на Синіх Водах, що допомогло литовцям згодом досягти берегів Чорного моря. Розширивши швидкими темпами свою територію, Литовське князівство перетворилося в одну з найбільших держав Європи.

Що ж допомогло литовцям порівняно легко завоювати більшість українських земель? По–перше, їхні князі не порушували українського законодавства, релігію, навпаки, самі приймали православну віру, по–друге, хоч у більших містах ставили литовських намісників, у менших залишали місцеву адміністрацію; по–третє, їхня соціально–економічна політика на Україні була ліберальнішою, ніж, наприклад, у сусідній Польщі. До того ж, литовські князі родичалися з українською знаттю, переймали звичаї, культуру. Українська і білоруська мови стали у Великому князівстві Литовському офіційними, державними. Нічого дивного, що українські полки, як твердить польський історик XV ст. Длугош, під синьо–жовтими прапорами у складі литовської армії громилли тевтонський орден у 1410р. під Грюнвальдом. Експансія Литви на схід припинилася зразу ж після смерті Вітовта у 1430 р.

Деякі історики, в тому числі М.Грушевський, називають Велике Литовське князівство Литовсько–Руською державою. Справді, до кінця XV ст. тут переважав, як і на Русі, удільний лад, діяла боярська дума (Рада панів), як у Галицько–Волинській державі. Спочатку до неї входила українська і білоруська знать, яку наприкінці XV ст. витіснили світські та римо–католицькі сановники. Зрештою і саму Раду згодом залишили сейми шляхти, яка організувалася не тільки в Білорусії та Україні, а й у самій Литві.

З українських земель, що ввійшли до Великого Литовського князівства, сформовано такі воєводства: Берестейське, Підляшське, Київське, Волинське і Брацлавське. Вони поділялися на повіті. Відповідно до даного територіального поділу складалося військо. Загони воевод підлягали одному командуючому – великому гетьманові. У кожному повіті діяли шляхетські і міські (гродські) суди. Сила і значення дворянства (шляхти) зросли до такого ступеня, що князівство, по суті, переросло в конституційну монархію. Без шляхетського сейму великий князь був безсилий.

Остаточно Галичину приєднала у 1387 р. до Польщі королева Ядвіга. Завойовники утверджували свою владу на українських землях двома шляхами: закріпаченням селянства та ополченням за допомогою католицької церкви місцевого боярства. Останні вже в 1431 р. були зрівняні у правах і привілеях з польською шляхтою. У 1435 р. галицьким селянам законодавчо накинута панщизняне ярмо. Територія Польщі за рахунок Галичини і частини Волині збільшилася вдвоє. Взаємини між обома народами постійно були напруженими, ворожими, переростаючи час від часу у криваві війни.

Окупувавши Галичину, польська шляхта на цьому не заспокоїлася. Вона мріяла про Україну, захоплену Литвою. Для досягнення мети використовували різні методи. Найефективнішими виявили себе союзи, так звані унії. У 1385 р. згідно з Кревською унією, польські магнати віддали литовському великому Князеві Ягайлу королівський престол, одруживши з королевою Ядвігою, а взамін вимагали окатоличення Литви і приєднання до Польщі України. Але цьому перешкодила політика Вітовта, який, опираючись на українських бояр і впливових магнатів, підтримав курс на повну незалежність Литви. Вітовт рішуче проводив централізацію країни. На державні пости намісниками ставив литовців, витісняючи з посад православних українських князів. А в 1413 р. уклав з Ягайлом Городельську унію, згідно з якою литовці–католики отримали такі ж права, як і польська шляхта.

За підрахунками вчених, лише на Волині наприкінці XVI– на початку XVII ст. проживало понад 600 тисяч осіб. Ще більше їх було в Галичині. До 30–х років у XV ст. на цій землі жили за руським (українським) правом, що базувалося на законах «Руської правди» і старовинних звичаях. Лише у середині XV ст. їм, корінним мешканцям, накинута коронні польські закони. На завойованих українських територіях поляки створили три воєводства: Руське, Подільське, Белзьке та окрему Холмську адміністративну одиницю. Ці воєводства отримали регіональні суди. Вся повнота влади опинилася в руках місцевої шляхти, а точніше – у законодавчих органах, так званих сеймах і сеймиках, участь у яких могли брати тільки дворянство і католицьке духовенство.

Українське боярство тоді було зрівняне в правах з польською шляхтою, тобто звільнене від усяких податків, крім кількатижневої щорічної військової служби у королівському ополченні. Ввійшовши в середовище обласканого королем панства, знать до середини XVII ст. в основному ополчилася. Лише дрібне боярство, «ходачкова» шляхта, яка найбільше збереглася у Руському воєводстві, не зрадила свого народу, його мови, віри, звичаїв, традицій.

Селянство складало основну масу населення західноукраїнського краю. За князівської доби більше половини земельних угідь, у тому числі лісів, належало князю. Тепер же, після того, як їх завоювали чужинці, вони називалися королівщиною. Маєтками керували управителі від імені монарха Польщі. Для ревізії доходів щорічно або раз на кілька літ спеціальні комісії складали інвентарні книги, у які детально вносили дані про економічно–господарський стан того чи іншого маєтку, кількість людей, їхні повинності, доходи «королівщини».

Отже, на підставі цих документів та інших правових актів можна відтворити правдиву картину з життя українського селянства XV – початку XVII ст. Сільські жителі в XV ст. ділилися на дві групи – тяглих (колишні закупи) та данників (смердів). Одні и другі, перетворені на кріпаків, не були власниками землі. Вони належали тільки шляхті, королю, знаті та церкві. Українським селянам надавали малими ділянками рілню чи сіножаті в тимчасове користування, за які вони відробляли своїм інвентарем панщину, платили грошові чинші, сплачували десятки натуральних данин. На початку XV ст. (1435) селянину дозволялося залишити свого поміщика тільки

після різдвяних свят, а в 1505 р. повністю заборонили будь-які переходи. Для галицького землероба настала 450-літня кріпацька неволя. Шляхтич став для свого підлеглого єдиним суддею, паном його життя чи смерті.

У Галичині існували десятки сіл, які жили на волоському праві, але до кінця XVI ст. і вони «зрівнялися» з панщизняним польським законодавством. Як бачимо, в українських Київських чи Галицько-Волинських державах не існувало кріпосницької неволі, її запровадили чужинці. Гноблення народних мас, тобто збільшення відробіткової ренти, зросло в XVI – на початку XVII ст. у зв'язку з попитом у Західній Європі на український хліб. Утворилася жорстока фільваркова система, що довела панщину до 6 днів на тиждень. Скарги селян до короля не доходили. А втім, шляхта повністю ігнорувала королівські циркуляри, що намагалися полегшити долю «посполитих» простих людей. У Речі Посполитій панувала анархія, однак її законів ніхто із «власність імущих» не виконував.

Крім галицьких земель, які поневолила Польща, до неї після Люблінської унії 1569 р. відійшли Брацлавське, Волинське, Київське воєводства, все Поділля, Лівобережжя, і, нарешті, Сіверська земля з містом Черніговом. Вони поділялися на староства. Спочатку в Київщині, у Брацлавщині і на Волині зберігалися Литовський статут та урядова українська мова. Магнати та тисячі рядових шляхтичів захопили найбагатші у світі чорноземи. Східноукраїнські землі за густотою населення різнилися між собою. Процвітаючою вважалася Волинь, Північна Київщина, менш заселене Південно-Східне Поділля і дуже спустошене Лівобережжя. На півдні найсильнішими містами були Канів та Черкаси. Переяславщина почала швидко відроджуватися з монгольської руїни у другій половині XV ст. Сіверщина менше терпіла від набігів кочівників. Ще коли вона була у Великому князівстві Литовському, тут розвивалися сільське господарство, різні промисли. У кінці XVI ст. польська шляхта почала бурхливо колонізувати Східну Україну, в тому числі Лівобережжя, Середню Полтавщину, землі між Дніпром і Південним Бугом, Сіверщину.

Польські закони стали «бичем Божим» для селянина. В одному з них записано: «Хто би переховував у себе втікача хлопа, мусить платити 300, згодом 1000 гривен. А хто б не хотів віддати його власнику – оголошується поза законом, тобто присуджується до страти». В іншій статті мовиться, що «шляхтич має право вигнати хлопа із землі, хати, продати його, скалічити і навіть вбити». За законом, коли шляхтич поранив чи вбив чужого селянина, то сплачував власнику невеликий грошовий штраф (10–20 гривен). Селянин же, який вбив іншого мужика, згідно із законом 1581 р., підлягав смертній карі.

У Львові в 1425 р. існувало вже 10 цехів: купців, різників, пекарів, ковалів, шевців, кравців, лимарів, щельників, пивоварів, чинбарів і кушнірів. До кінця XVII ст. їх нараховувалося понад п'ятдесят. Цехи боролися за працевлаштування своїх членів, приймали статuti, згідно з якими їхні вироби прирівнювалися до відповідних зразків, «шедеврів», тобто були високоякісними. Цехова старшина стежила за належним станом верстатів, безжалісно карала партачів. Згідно зі статутом, помічник майстра мав пройти відповідну науку в майстерні, помандрувати по світу.

Боротьба українських ремісників за рівні права з поляками і німцями тривала 140 років і увінчалася повним успіхом тільки у 50-х рр. XVIII ст. На захист українського міщанства виступили добре зорганізовані товариства, які у середні віки називалися церковними братствами. Крім церковних справ (утримання в належному порядку церков), вони займалися широкомасштабними гуманітарно-освітніми справами. Братства допомагали вбогим і немічним, намагалися зберегти майно зубожілих членів від зазіхань чужинців, будували лікарні. Велика заслуга братств у відкритті шкіл для ремісничої молоді. Навчали там рідною мовою, зрозуміло, не без впливу церковно-слов'янської. Лише у Львові в XVI–XVII ст. діяло 11 таких братств. Подібні товариства відкривалися у більшості західноукраїнських міст. На початку XVII ст. таке ж братство виникло в Києві.

У 1430 р. після смерті Вітовта великим князем литовським став молодший брат Ягайла Свидригайло, підтриманий частиною литовських магнатів та українським боярством. Почалася запекла сутичка між прихильниками унії Литви з Польщею та її противниками. У цьому конфлікті найактивніше проти Польщі виступали українці. Однак бездарність Свидригайла, його нерішучість і невизначеність дозволили перемогти полякам та їх литовським однодумцям. Щоб утихомирить країну, православній знаті були надані такі ж привілеї, як і католицькій. У цій війні поляки відібрали в Литви багаті українські землі – Поділля і Волинь. Варто згадати, що королівським військам не вдалося штурмом оволодіти містом Луцьком. Ще двічі українці з допомогою військової сили пробували відвоювати незалежність батьківщини. У 1481 р. повстання очолив Федір Бельський. Погано підготовлений виступ був розкритий, а більшість його учасників – страчено. Повстання 1508 р. на чолі з Михайлом Глинським, також зазнало поразки, хоча мало підтримку від більшості українського боярства і козацтва.

Концепція польсько-литовського союзу перемогла. Вона була закріплена юридично Люблінською унією в 1569 р. Угода проголошувала утворення єдиної польсько-литовської держави під назвою Річ Посполита, що мала єдину грошову одиницю, зовнішню політику і податкову систему, одного виборного короля та сейм. Найтрагічнішим наслідком цієї унії для України було те, що її землі цілком потрапили під юрисдикцію Польщі. Були привілейовані й не привілейовані стани. Найвпливовішим і найважливішим станом була шляхта. Якщо у XIV ст. до цього стану можна було увійти порівняно легко, то згодом він став закритим. Його кістяком в Україні були старовинні роди Острозьких, Вишневецьких, Збарзьких, Заславських.

Найчисельшим привілейованим станом у XVI ст. стала середня і дрібна шляхта. З неї склалися основні війська Великого князівства **литовського**.

Міщани становили не більше 7 відсотків населення, з розвитком міст на Україні цей стан зростав і поступово сформувався в окреме середовище. Польські королі та великі князі литовські більш розвиненим

містам надавали так зване магдебурзьке право.

Селянство було найчисельшим станом – 80 відсотків усього населення. На відміну від середніх станів, які мали права і привілеї, на селян їх власники накладали лише повинності, що зростали не на їхню користь. Якщо у XIV ст. відробіткова рента (панщина) не перевищувала 14 днів на рік, то у XVII ст. досягла 4 і більше днів на тиждень. У XIV–XV ст. український селянин ще міг, розрахувавшись зі своїм паном, перейти до іншого володаря, у XVI ст. такі переходи стали рідкісними або зовсім неможливими.

Отже, під час панування на українських землях Великого Литовського князівства український народ мав значний вплив на розвиток цієї держави. Після загарбання України–Русі Польським королівством ситуація різко змінилася. У XVI ст. почався фронтальний наступ польської шляхти на соціальні права і культуру нашого народу. Українська людина палко відстоювала свою мову, культуру, національну гідність. Окрім міщанства і козацтва, основна маса населення – селянство виступало як споконвічна національна берегиня, зберігало найвищі духовні цінності: мову, народні обряди, неповторну українську самотність.

Так відбувся розподіл українських етнічних земель, який призвів до розриву між ними соціально–економічних та культурних зв'язків і втрати на довгі роки незалежності.

Список використаних джерел

1. Боплан Г. Опис України. К. 1990.
2. Дорошенко Д. І. Нарис історії України. В 2–х томах. Мюнхен–Київ. – 1991.
3. Єфименко А. Я. История украинского народа. К. – 1990.
4. Історія України під загальною редакцією В. А. Смолія. К. – 1997.
5. Історія Української РСР. – У 8–ми томах. 10 книг. К. – 1977–1979.
6. Навчальний посібник за редакцією Б. Д. Лановика. К. – 1993.
7. Яковенко Н. Українська шляхта з кін. XVI до сер. XVII ст.. К. – 1993.

ВОЛИНСЬКЕ ЄПАРХІАЛЬНЕ УЧИЛИЩЕ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

Тимочко І. Б., аспірант

Рівненський державний гуманітарний університет

Важливою передумовою створення цілісної концепції сучасної національної освіти в Україні є повернення до наукового обігу масиву вітчизняної освіти його осмислення і освоєння. В умовах появи нових навчальних закладів на сучасному етапі виникає потреба вивчити зміст, організацію діяльності різних їх типів у минулому заради усвідомлення доцільності життя нині. Поза історико–педагогічною увагою залишилися проблеми, дослідження яких дасть змогу краще ознайомитися з роллю духовенства у розвитку освіти та виховання молодого покоління. Одна з них – проблема жіночої освіти в Україні, зокрема, такого її аспекту, як заснування єпархіальних жіночих навчальних закладів.

Деякі історики, які досліджували стан розвитку жіночої освіти, схильні вважати початком її становлення період прийняття Руссю християнства. На початку XI ст. за порадою митрополита Леонтія князь Володимир засновує чоловічий і жіночий монастирі, в яких навчали грамотності. Київський жіночий монастир можна вважати одним з перших навчальних закладів не тільки Київської Русі, але і Європи. Потім з'являються інші, що відіграють роль своєрідних центрів культури і писемності. Період усвідомлення і початку розвитку жіночої освіти припадає на кін. XVIII–поч. XIX ст. У той час, як в освіченій Франції, що мала значну кількість бібліотек, заборонялося поряд з книгами, написаними чоловіками, експонувати видання авторів–жінок, у Росії княгиня Дашкова зайняла посаду Президента Академії Наук, а розвиток жіночої освіти став „предметом царської заботи” і, виходячи за рамки приватного, домашнього виховання, створив „звено в общей системе просвещения”. [6, с.177].

Обговорення питання про форму і зміст жіночої освіти, організацію жіночих навчальних закладів різних типів у другій половині XIX ст. переросло в серйозну дискусію про становище жінки в суспільстві, її право на самостійну трудову діяльність, певну мету в житті. „Не стан жінки в суспільстві, а стан її навчання і виховання має зазнати змін, – зазначає М. І. Пирогов, який, працюючи попечителем Київського і Одеського навчальних округів, звертав особливу увагу на необхідність змін у системі жіночої освіти. – Жінка повинна вдосконалювати свою освіту і виховання, щоб відповідати високості та святості свого призначення бути розсадницею добра та істини в прийдешньому поколінні..., що довірено їй самим Богом, чоловіком та суспільством” [9, с.66].

Виховній діяльності матері педагоги К. Ушинський, П. Каптерев, І. Сікорський, С. Русова та багато інших надавали громадського значення, бо, „виховуючи своїх дітей, жінка – мати кладе в їх серця перші початки віри і християнського життя, охороняє їх чистоту, формує кожен клаптик душі, серця і розуму – тим самим стає вихователькою народу, нації” [2, с.149]. Погляди М. Пирогова та К. Ушинського на значення жінки в суспільстві, „тієї необхідної посередниці між наукою, мистецтвом і поезією, з одного боку, звичаями і характером народу, з іншого” [11, с.197], привернули увагу широких кіл громадськості, преси. У зв'язку з цим до уряду почали надходити численні земські та приватні клопотання про відкриття середніх жіночих шкіл, „благочинні пожертвування” та інші форми благодійності. Відповідно до „Положення про жіночі гімназії і прогімназії” 1870 р. в царській Росії почала поступово створюватися система жіночої освіти. [8, с.84].

На Волині у другій половині XIX і початку XX ст. з'явився цілий ряд жіночих навчальних закладів. Поряд із світськими: міністерськими, підпорядкованими Міністерству народної освіти, і маріїнськими, які належали до Відомства закладів імператриці Марії (Маріїнська жіноча гімназія – 1866 року заснування, приватна гімназія

Н.В.Овсянникової (1901), приватна гімназія М.М.Тимашевої (1906), гімназія святої Анастасії (1911), зразковий пансіон Любові Соколової (30–ті рр. XIX ст.), Острозьке жіноче училище графа Д.М.Блудова (1865), Рівненська жіноча гімназія (1900), Луцька приватна жіноча гімназія А.М.Коленко (1903), Ковельська приватна жіноча чотирикласна прогімназія А.К.Пирогової (1905), Володимир–Волинські жіночі педагогічні курси) діяли і духовні навчальні заклади для жінок.

Духовенство було стурбоване станом освіти своїх доньок і з „великим завзяттям” взялося за справу: „православное духовенство устроило многочисленныя народныя училища, употребило большіе денежныя средства для развитія въ юго–западной Россіи книжнаго дѣла и ученыхъ работъ, положило начало водворенію здѣсь русскаго образованнаго класса” [1, с.284]; а також влаштування жіночих єпархіальних училищ, оскільки „лише освічена, благочестива дружина–мати може бути найкращим путівником у юнацькому віці для своїх дітей і турботливою та вірною супутницею для чоловіка” [4, с.117]. Такі духовні заклади були створені в 1861 р. в Києві, в 1863 р.– в Могилеві, в 1864 р.– в Житомирі– Волинське єпархіальне жіноче училище, підпорядковане Найсвятішому Синоду, яке діяло впродовж другої пол. XIX– поч. XX ст. [5, с.58]. З благословіння єпископа Волинського і Житомирського у Волинській єпархії відкрили духовні училища: в 1833 р. Білостецьке, переведене в 1861 р. до Житомира; Кременецьке, Міленське і Дерманське. В 1890 р. за сприянням єпископа Волинського та Житомирського Модеста у Почаївській лаврі „розчинила двері” церковно–учительська школа. Однак вона існувала недовго і в 1891 р. була переведена до Житомира, а у 1906 р. в село Дермань Дубенського повіту. [7, с.128].

Заслугує на увагу діяльність Волинського єпархіального жіночого училища. Зрозуміло, що право на навчання тут мали лише дівчата із сімей православних священнослужителів. Наголосимо, зусилля засновників і персоналу були спрямовані на виховання дівчат в російсько–православному дусі з метою залучення жіноцтва до боротьби проти сполячення краю, на захист народності і православ'я на Заході Росії. У перші роки свого існування училище приймало для виховання сиріт священнослужителів та дочок бідних священників і дияконів. Державні кошти, які виділялися на утримання навчального закладу в сумі 50 рублів на рік, були мізерними, тому в основному фінансування надходило від місцевого духовенства.

За програмою навчання відповідало курсу середніх навчальних закладів, але велика увага приділялася „предметам духовним”, мало своїх „самостійних” викладачів і законовчителя. Безпосереднє управління училищем належало його керівництву, в склад якого входили: начальниця (вихователька), благочинний і „смотритель”. Проте, оскільки благочинний мало втручався в щоденні справи училища, а „смотритель” переважно наглядав за господарською частиною, вся повнота влади зосереджувалася в особі виховательки. У жіночому училищі викладали такі предмети: Закон Божий, катехізис, історія Старого і Нового Заповіту, пояснення богослужіння, читання та письмо російською та церковнослов'янською мовами, каліграфія, арифметика, російська і церковнослов'янська граматика, російська історія і географія, церковний спів, рукоділля та ведення домашнього господарства. Після введення другої реформи 1884 р. додано ще викладання музики, французької мови і малювання, але тільки бажаним і за окрему плату. Випускниці, які закінчили повний шестирічний курс навчання, одержували право приватного вчителювання. До проведення реформ училище складалося з трьох класів із дворічним курсом навчання. За штатом в кожному класі нараховувалося 30 учениць, а всіх в училищі – 90, з них – 45 учениць були на державному утриманні, і 45 – за власний рахунок з платою 50 рублів на рік. Після реорганізації училища (1889 р.), щорічно закінчувало курс 35–45 учениць [3, с.289]. Для кращого оволодіння ученицями педагогічною майстерністю при училищі в 1888 р. було відкрито приходську школу, куди зараховували дівчаток віком від 10 до 14 років. Вони навчалися безкоштовно. Школа утримувалася на кошти єпархіального духовенства, від якого надходило близько 1300 рублів щороку. [5, с.39].

Звіт про роботу єпархіального жіночого училища за 1905–1906 навчальний рік містить цілий ряд навчально–методичних рекомендацій, які тут застосовувалися. Зокрема, викладання навчальних предметів велось за посібниками, вказаними у затверджених Святим Синодом програмах. Вихованкам 5 класу у процесі вивчення теорії словесності особливу увагу звертали на аналіз прозових і поетичних творів. Під час вивчення історії постійно використовувалася карта, разом з атласами Добрякова демонструвалися ілюстрації з книг (через відсутність альбомів і настінних таблиць), проводилися додаткові читання за Вагнером, Груббе, Виноградовим та іншими. При викладанні історії Росії використовувалися твори Соловйова, Елпатівського, Трачевського, історична хрестоматія Гуревича. З дидактики в 5 класі вивчали загальну дидактику і, крім цього, методику російської мови з курсу 6 класу. Останнє було впроваджене для того, щоб в останньому році звільнити більше уроків для практичних занять. Гігієну вивчали у двох старших класах у тісному зв'язку з анатомією, фізіологією і основними „лікарськими справами”. Важливе місце у процесі навчання учениць відводилося письмовим вправам. У 1 класі вони вчилися списувати з книги статті, писати перекази і диктанти. У 2 і 3 класах вправлялись у написанні диктантів, які супроводжувалися ґрунтовним аналізом їх викладачем. У 4–5 класах вихованкам пропонувалися домашні завдання–твори, схвалені радою училища і затверджені Преосвященним Амвросієм, єпископом Кременецьким. Твори пропонували іноді не на одну, а на декілька тем (наприклад: „Виклад і пояснення притчі про шлюбну забаву царського сина”; „Пояснення шостої заповіді блаженства”; „Становище російської жінки в язичестві, християнстві і під час татарського іґа”). [8, с.86–90].

Популярність Волинського єпархіального училища яскраво свідчила про швидке зростання потреби в середній жіночій освіті для дочок духовенства та неможливості задовольнити цю потребу в повній мірі. Духовних навчальних закладів для дівчат на Волині було всього два, а світські для волинського духовенства були незручними принаймні з двох причин: з одного боку, через інерційний страх перед „шкідливими” для

ЗМІСТ

Секція 1. Молодий педагог

1. <i>Аблаєва З.Р.</i> Соціально – філософские проблемы компьютеризации	3
2. <i>Аблітарова А.Р.</i> Проблеми формування полікультурної компетентності дошкільників в умовах трансформаційних процесів	4
3. <i>Аблязізова Г., Анафієва Э.Р.</i> Двухязычное образование младших школьников в поликультурном пространстве.	6
4. <i>Анафієва Е.Р.</i> Проблема формування вимовних умінь та навичок у молодших школярів.	8
5. <i>Балдинюк О., Побірченко Н. С.</i> Шляхи оптимізації культурно – дозвільної діяльності підлітків	10
6. <i>Бекирова Л.Э.</i> Особенности формирования готовности учителей начальных классов к применению интерактивных технологий обучения.	12
7. <i>Білик О., Яциур М. С.</i> Інтерактивні технології в профорієнтаційній роботі з учнями початкових класів.	14
8. <i>Борисюк І.А., Коваль В.В.</i> Методика проведення нестандартних уроків з математики.	15
9. <i>Войтович І.С.</i> Застосування психологічних тестів для дослідження рівня сформованості пізнавальних умінь.	17
10. <i>Войтович О.П.</i> Впровадження і розв’язування міжпредметних пізнавальних задач з фізики.	18
11. <i>Гаврюсєва Т.</i> Методика розробки тестових програм для використання в умовах кредитно – модульної системи навчання.	19
12. <i>Галатюк Ю. М.</i> Про гуманізацію вивчення природничих дисциплін в сучасній школі	20
13. <i>Герасименко Т.</i> Соціально – педагогічні перетворення в контексті дошлюбної підготовки молоді.	21
14. <i>Глинюк І., Войтович І.С.</i> Підвищення інтересу до вивчення хімії в загальноосвітніх закладах.	22
15. <i>Дикало В.І., Комаровська О.А.</i> «Національне виховання» та «етновиховання» в сучасній етнопедагогіці.	24
16. <i>Дорожко Т., Гавриш І.В.</i> Особливості конструювання занять евристичного типу	25
17. <i>Дякович Л.А., Яциур М.С.</i> Роль політехнічних загальнотрудових вмінь в професійному самовизначенні учнів основної школи	26
18. <i>Євтушенко Н.М., Кирильчук Ю.В.</i> Використання інтерактивних технологій при формуванні політехнічних знань та вмінь в учнів 8 – 9 класів на заняттях трудового навчання.	27
19. <i>Зброжек Д., Яциур М.С.</i> Застосування методу проєктів у трудовій підготовці учнів основної школи.	29
20. <i>Зель І.О., Дубровська Л.О.</i> Професійна комунікативна компетентність спеціалістів гуманітарного профілю та її значення у підготовці майбутніх андрагогів.	30
21. <i>Карпенко Н., Палій О.А.</i> Інтеграція змісту освіти як один з шляхів формування професійної компетентності фахівців дошкільної галузі: досвід Швеції	31
22. <i>Катинська Л., Семенов О.О.</i> Педагогічні задачі як засіб реалізації принципу фундаментальності в професійній підготовці майбутнього учителя.	33
23. <i>Ковальчук Т.П., Костюк М.П.</i> Принципи мінімізації ризиків навчально – виробничого травматизму.	35
24. <i>Козак Є.М., Кирильчук Ю.В.</i> Використання інноваційних технологій навчання в зош на заняттях з трудового навчання.	37
25. <i>Козлюк О.А.</i> Вплив сім’ї на формування гуманістичного спілкування у старших дошкільників.	39
26. <i>Крайчук О.В., Соколовська О.П.</i> Вивчення вищої математики студентами нематематичних спеціальностей у контексті Болонського процесу	40
27. <i>Кривець С., Падул Н.О.</i> Теоретичне обґрунтування критеріїв та ознак сформованості інформаційно – пошукової компетентності майбутніх учителів.	41
28. <i>Кудусова А.Ш.</i> Сложности теоретического моделирования гуманистической направленности будущих учителей начальных классов.	43
29. <i>Левчиенюк В.Я.</i> Електронний секундомір для шкільного демонстраційного експерименту.	45
30. <i>Лупенко – Ковтун С.М., Мартіросян Л.А.</i> Нестандартний урок в інтерактивному режимі.	46
31. <i>Матвєєва Н.</i> Школи передового педагогічного досвіду на службі молодим учителям.	48
32. <i>Матвійчук А.Д.</i> Концентроване навчання вищої математики студентів з особливими потребами.	50
33. <i>Матвійчук Н., Сілков В.В.</i> Застосування мультимедійних програмних засобів на уроках математики.	51
34. <i>Мирончук Т., Войтович І.С.</i> Організація хімічних досліджень в домашніх умовах.	53
35. <i>Момотюк Л.Б., Євтух М.Б.</i> Педагогічні умови громадянського виховання молодших школярів.	54
36. <i>Мусяця Л., Сілков В.В.</i> Задачі, як реалізація поставленої мети завдання. Творча робота над ними.	56
37. <i>Павлюк, Р., Сулаєва Н.В.</i> Креативність та педагогічні технології у контексті сучасності.	57
38. <i>Падалка О.І.</i> Формування пріоритетних цінностей у майбутніх вихователів.	58
39. <i>Пархомець Ю., Галатюк Ю.М.</i> Експериментальні задачі в структурі лабораторних робіт з фізики.	59
40. <i>Сейдаметова Л.Н.</i> Психолого – физиологические основы межпредметных связей в обучении.	60
41. <i>Сидяк Ю.С., Мислінчук В.О.</i> Технологічні особливості тематичного контролю знань учнів у контексті програмованого вивчення фізики.	61
42. <i>Сілков В.В., Сілкова Е.</i> Деякі аспекти технології переходу на кредитно – модульну систему підготовки вчителів початкових класів.	63

43. *Стасьонюк О., Левківський М. В.* Науково – дослідницька робота учнів шкільних лісництв у системі профорієнтаційної роботи: досвід Житомирської області. 64
44. *Страхонюк І. П.* Формування професійних інтересів і намірів 66
45. *Троцюк М., Семенов О.С.* Ієрархія ціннісних орієнтацій студентів педагогічного коледжу 69
46. *Холод О.В., Поніманська Т.І.* Педагогічні умови соціалізації дітей 6 – 7 року життя, які виховуються в дитячому будинку. 72
47. *Челишкіна О.В.* Формування професійної спрямованості учнів у процесі трудового навчання 73
48. *Шабаліна В., Сварковська Л.А.* Теоретичні аспекти використання дидактичних ігор у процесі навчання молодших школярів. 76
49. *Шевчук О., Побірченко Н.С.* Педагогічні аспекти діяльності колеги Павла Галагана (1871–1920рр.) . . 77
50. *Якобчук А.Л., Юсенко А.С.* Формування культури праці і реалізація ресурсозберігаючих технологій учнів. 78
51. *Янчук В.В., Сингаївський Д.В.* Формування конструкторських умінь та навичок у старшокласників. . 79
52. *Сяська І.О.* Дослідження рівнів сформованості екологічної свідомості старшокласників. 81
53. *Дем'яненко І.* Використання положень гуманітарної педагогіки як передумова збереження психологічного благополуччя суб'єктів навчального процесу. 85

Секція 2. Молодий психолог

54. *Волювач О.С., Шевченко Н.Ф.* Професійне самовизначення як смисл професійної діяльності 88
55. *Галицька О., Татенко В.О.* Про актуальність суб'єктно –вчинкової парадигми при дослідженні особистісної зрілості. 89
56. *Димченко Н.* Формування психологічної готовності майбутніх менеджерів –економів до професійної діяльності. 90
57. *Зелінська О., Бурдяк В.І.* Протестний потенціал демократичних трансформаційних процесів українського суспільства. 91
58. *Колесник О.М., Горська Г.О.* Особистісна підготовка практикуючого психолога. 92
59. *Куликовська Н.* Функціонування емотивного компонента в семантиці гендерно маркованих фразеологічних одиниць. 94
60. *Міньков Д.* Деякі аспекти соціалізації підлітків у позашкільних навчальних закладах 95
61. *Мосол Н.* До питання формування особистісної готовності до вибору професії психолога. 97
62. *Остапчук Н.О.* Виховання моральних якостей дитини за допомогою метафори. 98

Секція 3. Молодий природодослідник

63. *Белеля М, Мельник В.Й.* Дослідження якості води р. Іква. 100
64. *Кілюшик Т., Грюк І. Б.* Переваги і недоліки використання генетично модифікованих продуктів. 101
65. *Костолович М., Клименко М.О.* Екологічний стан природних ресурсів боліт Полісся 102
66. *Кравчук В., Мельник В.Й.* Проблеми забруднення атмосферного повітря міста Рівне автотранспортом. 103
67. *Максимець Оксана, Грюк І. Б.* Морфологічні зміни сосни звичайної (*Pinus Sylvestris L.*) як індикатор радіаційного забруднення. 104
68. *Мантула М.В., Мельник В. Й.* Дослідження якості води річки Устя. 106
69. *Олексюк В., Шпак В.І.* Життя, віддане науці (природодослідницька діяльність вченого –ботаніка Антонія Анджеївського) 108
70. *Петрук К., Грюк І.Б.* Радіобіологічні реакції рослин. 110
71. *Поніманський Л.В.* Разработка автоматизированной системы управления технологическим процессом по производству древесных гранул. 112
72. *Суходольська І., Мороз Є.П.* Інтродукція популяції пальчатокорінника фукса з природної флори в культуру. 113
73. *Теслюк Н.Я., Лико Д.В.* Пошкодження Каштана кінського (*Aesculus hippocastanum*) у парковому господарстві. 115
74. *Хоменчук Т.С., Тищук В.І.* Дефекти структури кристалів. Види дислокацій. 116
75. *Чернявська О., Грюк І.Б.* Підвищення радіозахисних властивостей хлібобулочних виробів добавками нетрадиційної сировини рослинного походження. 119
76. *Чернявська О., Грюк І.Б.* Забруднення харчових продуктів та шляхи зниження в них рівня токсичних речовин. 120

Секція 4–5. Молодий математик –програміст

77. *Гаврилюк В., Бомба А.Я.* Чисельне розв'язання модельних крайових задач на квазіконформні відображення в областях з неоднорідними включеннями та вільними межами 122
78. *Гаврюсєв С., Сяський А.О.* Математична модель часткового підсилення пластинки з криволінійним отвором двома стержнями в умовах циліндричного згину. 122
79. *Гнедко Н.М.* До питання використання ресурсів Internet в освітніх цілях. 123
80. *Громов Д.В.* Про необхідність вивчення функціональних можливостей інформаційно –пошукових систем мережі Інтернет. 124

81. *Климюк Ю.Є.* Просторові нелінійні сингулярно збудені крайові задачі типу “конвекція – дифузія” . . . 125
82. *Левінська І., Петрівський Я.Б.* Моделювання кінетики газоутворення водню із використанням програмних продуктів комп’ютерної математики. 126
83. *Мимрик Л., Коц І.В.* Математична модель потоку рідини через діафрагми нестандартних розмірів. . . 128
84. *Онищук В.В.* Проблеми захисту інформації в інформаційних мережах. 129
85. *Остачук Н.О., Крайчук С.О.* Додаткові функції задання та побудови графіків в програмі Mathcad. . . 130
86. *Подолець В., Петрівський Я.Б.* Модель фільтраційних процесів при дослідженні наслідків техногенної діяльності. 132
87. *Циганчук Л., Присяжнюк І.М.* Асимптотичний метод розв’язування одного класу нелінійних сингулярно збудених крайових задач типу „конвекція – дифузія – масообмін” 134
88. *Шафран Л., Петрівський Я.Б.* Інформаційно-моделююча система вилугування корисних компонентів. 136

Секція 6. Молодий філолог

89. *Антончук О., Хом’як І.М.* Лінгвістичні основи навчання орфографії в школі. 138
90. *Борицький В., Павлова О.І.* Місце термінології у системі сучасної англійської мови науки. 139
91. *Борицький В., Павлова О.І.* Лінгвістичні особливості медичної підмови сучасної англійської мови. . . . 140
92. *Гриценко А. Пульпер С.О.* Актуалізація опорних знань п’ятикласників у засвоєнні фольклорних творів 142
93. *Качанова Д., Шульжук Н.В.* Стилїстичний аспект дослідження синтаксичної організації творів Олександра Довженка. 143
94. *Смелянська В., Редько В.Г.* Сучасні підходи до планування програми з іноземної мови у початковій школі США. 145
95. *Фрідрих А., Вербець В.В.* Проблема підготовки майбутніх учителів –філологів до дослідницької діяльності в теорії і практиці вищої школи. 146
96. *Халимон І., Редько В.Г.* Умови формування професійної компетентності майбутніх учителів з другої спеціальності “Іноземна мова” 148
97. *Ярута Н.* Вибір героя біографічного твору. 149

Секція 7. Молодий історик

98. *Бородинська Л., Галуха Л.Ю.* Товариство взаємної допомоги євангельських християн у Другій Речі Посполитій. 152
99. *Ворон О.* Німецькі масові організації та їхня роль у суспільно – політичному житті міжвоєнної Чехословаччини. 153
100. *Герасименко О., Безклубенко С.Д.* Вплив традицій міської культури воліні на становлення української національної ідентичності 156
101. *Давидчук С., Сеєрова О.В.* Правовий статус російського дворянства згідно жалуваної грамоти 1785 р. 157
102. *Довгалець О., Карпуніна Т.О.* Гривні і куни стародавніх слов’ян. 158
103. *Желізняк В., Гур’янова І.Е.* Україна в глобалізаційних процесах. 160
104. *Іванченко О., Постоловський Р.М.* Виникнення вишеградського трикутника і прийняття декларації 162
105. *Капустін Г.М., Сеєрова О.В.* Сутність явища метаморфічного фаворитизму. 164
106. *Карпуніна Т.О., Гайбонюк В.Д.* Волинь 1939 року: початок українсько – польського протистояння. . . 166
107. *Кравченко О., Побірченко Н.С.* Історико – дослідницька діяльність Пантелеймона Куліша у 40 – і роки XIX століття. 169
108. *Ліончук О.П., Галуха Л.Ю.* „Майдан” як неінституційований вияв прямої демократії. 170
109. *Маркович В., Сеєрова О.В.* Реалізація анархістської ідеї в контексті революції 1905 – 1907 рр. в Росії. 171
110. *Наумов А.С.* Президентські вибори – 2004 в Росії: причини перемоги В.Путіна 172
111. *Пилипович Т.В., Карпуніна Т.О.* Трагічна доля українців Холмщини періоду 1939 – 1947 рр. в контексті українсько – польських відносин. 174
112. *Писцьо В., Давидюк Р.П.* Причини та початковий етап депортаційних акцій в Західній Україні 1939 – 1941 років. 176
113. *Середюк О.А., Карпуніна Т.О.* Українські землі в складі Польського Королівства і Великого Литовського Князівства. 178
114. *Тимочко І.Б.* Волинське єпархіальне училище у другій половині XIX – початку XX ст. 181
115. *Швець Д., Карпуніна Т.О.* Берестейська унія та її вплив на українську національну еліту. 183
116. *Шмид О., Шеретюк В.М.* Еволюція національної політики царського уряду на Волині в XIX ст. . . . 185

Секція 8. Молодий громадянин держави

117. *Веренько В., Бурдяк В.І.* Участь молоді та молодіжних об’єднань у політичних процесах України: політичний та морально – етичний аспекти. 187
118. *Зайва Ю.А.* Спільна робота дошкільного закладу і сім’ї щодо статево – ролєвої соціалізації дітей дошкільного віку. 188
119. *Князєв А., Ротар Н.Ю.* Проблема формування політичної компетентності молоді в Україні. 189
120. *Корольова Н., Гавриш І. В.* Педагогічні умови формування національно – політичної еліти молоді. . . 190

121.	<i>Ларіна Т., Тезікова С.В.</i> Діяльність професійних об'єднань у вирішенні питання професійної реалізації вчителів у США.	191
122.	<i>Марчук Г.В.</i> Особливості формування основ соціальної поведінки дошкільників.	193
123.	<i>Міркевич В.П.</i> Проблема виховання соціальної компетентності дітей дошкільного віку у теорії і практиці дошкільної освіти.	194
124.	<i>Сливка В.П., Тезікова С.В.</i> Портфоліо як засіб професійного вдосконалення молодого фахівця (за результатами вивчення досвіду США)	194
125.	<i>Сошников А.А., Семькин Н.В.</i> Повышение правовой культуры в г.Донецке и Донецкой области путем реализации специальных программ, на примере Донецкого регионального информационно – правового центра (ДРИПЦ)	196
126.	<i>Удод О.В.</i> Проблеми соціальної адаптації дітей з особливими потребами засобами монтесорі –педагогіки.	197
127.	<i>Цікул І., Ротар Н.Ю.</i> Політична соціалізація як механізм формування гендернорівних орієнтацій української молоді.	198
128.	<i>Черній А.Л.</i> Легітимізаційний синдром суспільно –політичної кризи.	199
129.	<i>Чорний Б., Мармуль Л.О.</i> Ефективна регіональна політика як шлях до економічної єдності України.	200
	ЗМІСТ.	202

Наукове видання

**„НАУКА, ОСВІТА, СУСПІЛЬСТВО
ОЧИМА МОЛОДИХ”**

Матеріали II Всеукраїнської
науково–практичної конференції
студентів та молодих науковців

17–18 травня 2007 року
м. Рівне

Відповідальний за випуск – Войтович І.С.
Комп’ютерна верстка – Войтович І.С.

Формат 60*84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Romans.
Друк різнографний. Ум. друк арк. 25. Тираж 150 прим. Зам № 25/1.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно–видавничого відділу РДГУ
33000 м. Рівне, вул.С.Бандери, 12